

УДК 338.631.331.6

Шпанковська Н.Г., Король Г.О., Ковальчук К.Ф., Костанецький В.В.

СКЛАДОВІ АНАЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ФАХІВЦІВ

Визначено економічну сутність аналітичної культури фахівців. запропоновано модель її структури. Обґрунтовано зміст елементів аналітичної культури.

The economical essence of analytical culture of specialists is discovered; the model of its structure is suggested. The maintenance of analytical culture's elements is proved.

Сучасні та майбутні умови функціонування соціально-економічних систем будь-якого рівня управління (цех, філія, підприємство, галузь, регіон, народне господарство, досягнуті ступені глобалізації) є мінливими та невизначеними і носять вірогідний характер. Негативний вплив цих умов на господарську діяльність підсилюється конкурентним середовищем і невизначеністю зовнішніх і внутрішніх політичних та економічних ситуацій.

Це ускладнює аналіз функціонування соціально-економічних систем, викликає потребу безперервного удосконалення методів і прийомів, які використовуються в аналітичній роботі, і обумовлює необхідність поліпшення фундаментальної аналітичної підготовки і перепідготовки фахівців усіх спеціальностей, і, в першу чергу, економічних.

Наукові аспекти формування нової парадигми економічної теорії взагалі та зміни філософії економічного аналізу зокрема розкриті у низці наукових публікацій. Основний акцент в них зроблено на удосконалення теорії та змісту економічного аналізу [1,2], методик його проведення [2-4], забезпечення та організації аналітичної роботи [5-6]. Ці дослідження сприяли трансформації економічного аналізу до умов становлення ринкових відносин в Україні. Огляд публікацій з проблеми, що розглядається, свідчить про те, що подальший розвиток економічного аналізу в Україні пов'язаний з поглибленням та удосконаленням його методологічних положень та практичної аналітичної роботи на усіх рівнях управління економікою.

Однією з найважливіших засад удосконалення організації економічного аналізу є становлення та розвиток аналітичної культури фахівців. Аналітичними здібностями людина частково наділена від природи. Завдяки освіті аналітична функція системно формується, розвивається, удосконалюється для практичного використання. Освіта формує початковий рівень аналітичної культури фахівця. Нажаль, економічна ситуація в Україні, в регіонах, галузях народного господарства не сприяє наближенню освіти до потреб суспільства та особи, а іноді спостерігається зворотна тенденція. Про це свідчать факти, коли люди без освіти або без належного її рівня досягають високого рівня доходів та якості життя, порушуючи закони та загальноприйняті принципи діяльності.

Головним критерієм реформування світогляду суспільства, у першу чергу активно зайнятого населення, має стати орієнтація на загальнолюдські цінності та принципи цивілізованого ведення бізнесу. Наявність недоліків, невідповідність рівня освіти зростаючим вимогам, а також важливе значення удосконалення аналітичної культури фахівців обумовлюють необхідність детального дослідження цієї актуальної проблеми.

Метою даного дослідження є обґрунтування і розробка моделі структури аналітичної культури фахівців, визначення напрямів формування і підтримки на належному рівні її складових.

Аналітична культура фахівця як наукова категорія, на наш погляд, це рівень стану творчого потенціалу та аналітичних здібностей фахівця (аналітика, фінансиста, аудитора, економіста, технолога та ін.), які реалізуються в формах організації та проведення

економічного аналізу для здійснення аналітичної підтримки управлінських рішень на всіх рівнях управління.

Формування та підвищення аналітичної культури фахівців є важливою функцією навчального закладу і конкретною практичною функцією менеджменту суб'єкта господарювання. Головною метою побудови системи аналітичної культури є організація забезпечення її належного рівня. Побудова системи вимагає визначення сукупності елементів та структуризації, яка забезпечує впорядкування, закономірне розташування за значимістю і сполучення у просторі та часі всіх елементів системи. Запропоновану нами модель структури аналітичної культури представлено на рис. 1. Її елементи об'єднані єдиним інтегральним циклом. Формування та удосконалення функціональної структури системи аналітичної культури – процес безперервний. Вона містить наступні елементи.

Рис. 1. Модель структури системи аналітичної культури фахівців

1. Дотримання суспільних вимог до фахівців заключаються у володінні цінностями загальної культури, сучасних економічної теорії та практики менеджменту, їх опануванні для визначення своєї ролі в їх удосконаленні. Суспільні вимоги ґрунтуються на обов'язковому вивченні соціальних та економічних факторів економічної діяльності та аналітичної оцінки їх впливу.

2. Належний теоретичний рівень фахівця передбачає бездоганне володіння категорійним апаратом економічного аналізу і суміжних наук та його удосконалення за формою, змістом і сутністю з урахуванням особливостей сучасного етапу еволюційного розвитку економічного аналізу, предмету та об'єкту його дослідження. Фахівець – носій аналітичної культури – повинен дотримуватися чистоти професійної та загальнонаукової термінології, коректно її використовувати, аргументовно тлумачити та безперервно поліпшувати. Знання напрямків науково-технічного прогресу сприяє постійному пошуку нових резервів виробництва та їх впровадженню для забезпечення гнучкого розвитку виробництва.

3. Методологія економічного аналізу як загальний підхід до його проведення формує у фахівця сприйняття економічного аналізу як цілісної системи. Воно створюється на підставі опанування його сучасними завданнями, підпорядкованими меті аналізу; функціями, які він виконує у системі економічних наук і практичних господарських явищ і процесів на мікро- та макрорівнях; засобами оцінки конкурентного середовища, тенденцій, причинно-наслідкових зв'язків, діагностики стану, рейтингу та ін.

4. Знання системи засобів аналітичного дослідження, доцільних областей їх ефективного використання та уміння досконально володіти цим інструментарієм у практичному застосуванні з урахуванням нових методів досліджень у споріднених науках (математиці, менеджменті та ін.) підвищують точність та об'єктивність аналітичних оцінок та забезпечують їх всебічність.

Використання методів аналізу супроводжується дотриманням його принципів. Наприклад, невід'ємним елементом аналітичної культури фахівця на сучасному етапі є слідкування правилам: врахування конкурентності, інфляційних процесів, етапів життєвого циклу підприємства і його продукції, визначення чинників. Останні безпосередньо впливають на процеси формування витрат і доходів, на вибір методів дослідження їх стану, структури, тенденцій розвитку на стадіях виробництва, переробки, споживання товарів, а для деяких – і під час збереження та утилізації. Принципи формування аналітичної культури обґрунтовані нами у дослідженні [3, с.188-189].

5. Своєчасному та якісному проведенню економічного аналізу сприяє його належне забезпечення (організаційне, методичне, інформаційне, нормативно-правове, технічне та ін). Тому уміння його створити, виконувати та поліпшувати є складовою частиною аналітичної культури фахівця. Вона сприяє прискоренню прийняття управлінських рішень та підвищенню їх ефективності.

6. Використання комп'ютерних інформаційних систем і технологій економічного аналізу не змінює його мети та завдань, але впливає на вибір і застосування засобів економічного аналізу і викликає необхідність їх удосконалення. Так, використання методу електронних аналітичних таблиць поєднує традиційний метод аналітичних таблиць з методом моделювання їх форми та змісту і з методом прямого розрахунку аналітичних показників (темтів зростання, відхилень, оцінки виконання встановлених завдань, структури, проміжних та кінцевих підсумків та ін). При отриманні та системному використанні засобів економічного аналізу він поглиблюється з одночасним зменшенням трудомісткості, підвищенням об'єктивності, точності та оперативності.

7. Необхідність слідування сучасній цільовій орієнтації економічного аналізу підсилюється з такої причини. Великі підприємства, що функціонують в умовах конкурентного середовища, впроваджують спеціальні системи планування, обліку і аналізу, необхідні для прийняття управлінських рішень [5]. Комплексний, системний підхід до їх обґрунтування притаманний і вітчизняній практиці [2,6]. Він обумовив колективну форму організації аналітичної роботи; необхідність врахування імовірності зміни умов функціонування суб'єктів господарювання та оцінки ризиків; підсилення вимог до рівня ситуаційного аналізу та обґрунтування пріоритетних напрямків розвитку об'єкта та предмета економічного аналізу та ін.

8. Невід'ємною ознакою аналітичної культури фахівця є володіння засобами контролю якості проведеної аналітичної роботи. В першу чергу, це стосується перевірки правильності оцінки будь-яких аналітичних показників, застосування двох, як мінімум, засобів їх розрахунку, порівняння доходів з витратами, потреби у ресурсах з джерелами їх надходжень, попиту з пропозиціями та ін. Важливе значення мають також одночасова порівняльна оцінка тенденцій взаємопов'язаних технічних і економічних (у тому числі і фінансових) показників діяльності та їх чинників і визначення причин неузгодженості їх змін.

Проведений аналіз теоретичних основ економічного аналізу свідчить про недостатню проробку методологічних засад щодо такої важливої наукової категорії як аналітична культура фахівців. На підставі сучасних вимог до аналітичної функції, з урахуванням їх особливостей та напрямків удосконалення економічного аналізу обґрунтовано систему складових аналітичної культури та визначено їх зміст. Складність структури аналітичної культури обумовлена багаточисельними функціональними зв'язками фахівців і необхідністю досягати взаємопорозуміння та враховувати аналітичні інтереси всіх учасників ринкових відносин. Наявність ознак аналітичної культури надасть менеджерам і фахівцям конкурентні переваги на ринку праці.

Напрямом подальших досліджень є визначення чинників аналітичної культури та методів її формування і удосконалення.

Література

1. Павленко А.Ф., Чумаченко М.Г. Трансформація курсу „Економічний аналіз діяльності підприємства”: Наукова доповідь - К.: КНЕУ, 2001.- 88с.
2. Трансформація курсу „Економічний аналіз діяльності підприємства” Міжвідомчий науковий збірник. Спецвипуск. – К.: КНЕУ, 2002. – С.271 – 286.
3. Теорія і практика економічного аналізу: сучасний стан, актуальні проблеми та перспективи розвитку. Матеріали Міжнародної НПК. –Тернопіль: ТНЕУ, 2006. – 189с.
4. Лазарішина І.Д. Економічний аналіз: теорія, методологія, практика //Автореферат дис. д.е.н. – Тернопіль: ТНЕУ, 2006. – 36с.
5. Обліково-аналітичні системи суб'єктів господарської діяльності в Україні. Науковий збірник. Спецвипуск 15 (частина 2). – Львів: ЛНУ, 2005. – 771с.
6. Шпанковская Н.Г., Ковальчук К.Ф., Костанецкий В.В., Мезерняк Д.А. Аналитическая поддержка реорганизационных управленческих решений./ Zagadnienia techniczno-ecoonomiczne. - 2004. - №2.- Krakow: Akademii gomiczo – hutnicznej. – С.517 – 521.

*Рекомендовано до публікації
д.е.н., проф. Тарасевичем В.М. 10.05.06*

*Надійшла до редакції
20.04.06*